

Wójcik, Zbigniew J.

200-lecie mineralogii i geologii na Uniwersytecie Jagiellońskim

---

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 29/3-4, 734-735

1984

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

dotyczące Zakładów i pracowników katedr chemicznych UJ. Po zakończeniu sesji nadano imię Bogdana Kamińskiego auli Collegium Chemicum. Odsłonięcia tablicy dokonała wdowa po Profesorze.

Roman Mierzecki
(Warszawa)

200-LECIE MINERALOGII I GEOLOGII NA UNIWERSYTECIE JAGIELLOŃSKIM

Decyzja o utworzeniu Katedry Historii Naturalnej i Chemii w Szkole Głównej Koronnej zapadła w pierwszych latach działalności Komisji Edukacji Narodowej. Za poradą Hugona Kołłątaja wybrano na profesora bardzo zdolnego doktora medycyny, absolwenta Uniwersytetu Wiedeńskiego, Jana Jaśkiewicza. Wysłano go na uzupełniające studia do Niemiec i Francji, skąd wróciwszy rozpoczął w roku akademickim 1782—1783 wykłady z chemii, botaniki, zoologii i mineralogii (mineralogia ówczesna obejmowała także zagadnienia geologiczne). Tyle uwag tytułem przypomnienia.

W związku z 200-leciem utworzenia Katedry Historii Naturalnej i Chemii odbyło się na UJ kilka sesji naukowych: w Ogrodzie Botanicznym, na Wydziale Chemii (wydano bardzo ładny plakat) i w Instytucie Nauk Geologicznych. Bodaj tylko zoologowie nie zorganizowali żadnego spotkania nawiązującego do tak ważnej rocznicy.

W przewidywaniu obchodów rocznicowych w 1981 r. polska grupa członków Międzynarodowego Komitetu Historii Nauk Geologicznych postanowiła zorganizować odpowiednią sesję rocznicową w porozumieniu z dyrekcją Instytutu Nauk Geologicznych UJ. Znane wypadki w kraju przesunęły planowaną na 1982 r. sesję na rok następny (referaty przedstawiono w dniach 26—28 IX 1983 r.). Dyrekcja Instytutu zdecydowała ponadto ograniczyć do minimum program historyczny obchodów. Wybrano model sesji dwuczęściowej. W pierwszej wysłuchano wystąpień okolicznościowych oraz dwóch referatów o profilu historycznym, w drugiej — zapoznano się z aktualnym stanem badań geologicznych w wybranych dziedzinach w różnych krajach. Dla zagranicznych gości sesyjnych zorganizowano także wycieczkę geologiczną w Karpaty.

Wstępna — okolicznościowa — część Sesji została otwarta przez prof. A. Słaczkę, dyrektora Instytutu Nauk Geologicznych UJ. Przedstawił on założenia programowe spotkania wskazując, iż realizowane jest niejako zapotrzebowanie na informacje o najnowszych wynikach badań, głównie tzw. zespołów alpejskich.

W imieniu władz uczelni powitał uczestników Sesji pięknym przemówieniem J. M. Rektor Józef Gierowski. Omówił on założenia reformy Kołłątaja, której zasadniczym celem było zbliżenie nauki do potrzeb gospodarki narodowej (znalazło to wyraz m. in. w pracach rektora F. Oraczewskiego w Komisji Kruszczej). Mówił także o staraniach Jana Śniadeckiego, zmierzając do rozwoju nauk gruntowych (w dzisiejszym znaczeniu podstawowych).

W imieniu Polskiego Towarzystwa Geologicznego powitał uczestników Sesji prof. Zbigniew Wilk, prezes stowarzyszenia. Nakreślił on związki geologii na UJ z Polskim Towarzystwem Geologicznym (od założenia organizacji w 1921 r. korzysta ona z gościnności Katedry Geologii UJ). Ponadto wręczył dyplom honorowy PTG — przyznany przez ostatni Walny Zjazd stowarzyszenia emerytowanemu profesorowi mineralogii UJ i znanemu historykowi geologii — prof. Antoniemu Gawłowi.

W imieniu gości zagranicznych przemawiał prof. Aikel J. Smith z Uniwersytetu w Londynie. W wystąpieniu swym snuł refleksje na temat historii związków geologii i górnictwa, a także kontaktów geologów krakowskich z geologami Wielkiej Brytanii (członkiem towarzystw geologicznych w Anglii był m. in. M. Książkiewicz, profesor UJ).

Część historyczna Sesji rozpoczęła się referatem prof. A. Gawła na temat dziejów mineralogii na UJ. Referent, związany z mineralogią na UJ od 60 lat, mówił głównie o „prehistorii” tej dyscypliny na uczelni w Krakowie. Wskazał on na powiązania profesorów Akademii Krakowskiej z górnictwem w Olkuszu i Wieliczce (mówił m. in. o pomiarach wykonywanych przez Jana Brożka w żupie w Wieliczce).

Główny referat o profilu historycznym przedstawił dr Stanisław Czarniecki. Zajął się on właściwie jedną grupą problemów, którą można określić następująco: krakowska konserwa profesorska nie dawała na ogół szans dłuższej pracy wybitnym geologom (Jan Jaśkiewicz, Józef Tomaszewski, Ludwik Zejszner zostali zmuszeni do odejścia z uczelni po trzyletnim zaledwie okresie pracy). Czynniki pozanaukowe zdecydowały o tym, że w 1951 r. podjęto nawet decyzję włączenia katedr geologicznych UJ (mineralogii, geologii i paleontologii) do Akademii Górniczo-Hutniczej, hamując tym samym rozwój zasłużonej dla kultury — uniwersyteckiej geologii krakowskiej.

Referat dra Czarnieckiego wywołał nieco emocji w krakowskim środowisku geologicznym. Zapewne właśnie skutek tych emocji w specjalnie wydanej książce pt. *Two hundred years of geological sciences at the Jagellonian University (scientific conference). Guide to excursion* zamieszczono opracowanie pt. *An outline of the history of geology in the Jagellonian University in the years 1782—1982*. Nie jest to jednak, jak należało się spodziewać, opracowanie dra Czarnieckiego. W notce do tytułu podkreślono tylko, iż opracowanie to zostało napisane na podstawie wydanego w 1964 r. *Zarysu geologii na Uniwersytecie Jagiellońskim* S. Czarnieckiego oraz artykułów A. Gawła z 1958 i 1962 r. i S. Małkowskiego z 1950 r.

Na marginesie tych uwag trzeba podkreślić, że w 1982 r. zorganizowano w Kielcach i Warszawie dwie sesje nawiązujące do 200-lecia mineralogii i geologii na Uniwersytecie Jagiellońskim. Wydrukowane, bądź drukujące się obecnie, materiały dokumentują w pewnym stopniu także dzieje mineralogii i geologii w okresie powstania Katedry Historii Naturalnej i Chemii Szkoły Głównej Koronnej. Na monografię dwóch wieków mineralogii i geologii na UJ zapewne jeszcze poczekamy.

Zbigniew J. Wójcik
(Warszawa)

LETNIA SZKOŁA HISTORII CHEMII

W dniach 4—8 czerwca 1984 r. została zorganizowana w Karpaczu przez Sekcję Historii Chemii Polskiego Towarzystwa Chemicznego, Wydział Chemii Uniwersytetu Warszawskiego i Instytut Chemii Uniwersytetu Wrocławskiego po raz pierwszy w Polsce tzw. Szkoła Historii Chemii. Kilkunastogodzinny wykład poświęcono rozwojowi podstawowych koncepcji chemii; ponadto wygłoszono referaty i komunikaty z dziejów chemii, a także odbyła się dyskusja okrągłego stołu n.t. nauczania historii chemii w szkołach wyższych i średnich. W Szkole uczestniczyło kilkudziesięciu pracowników szkół wyższych i średnich, była ona bowiem w pierwszym rzędzie przeznaczona dla wykładowców chemii.

Szkoła powinna przyczynić się do pogłębienia wykładów z historii chemii prowadzonych już w kilku uczelniach polskich (Uniwersytet Warszawski, UAM